

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

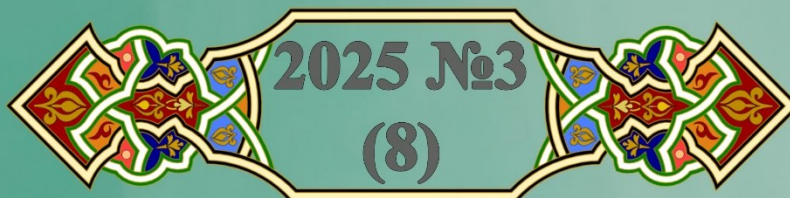
p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

Samarqand-2025

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

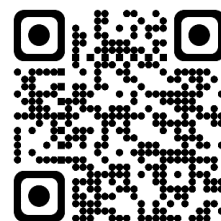
“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2025

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:	Bosh muharrir o‘rinbosari:
Juliboy ELTAZAROV <i>f.f.d., professor (O‘zbekiston)</i>	Roxila RUZMANOVA <i>f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)</i>
TAHRIRIYAT KENGASHI:	
Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti rektori (O‘zbekiston); Hakim XUSHVAQTOV – f.m.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston); Akmal AHATOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston); Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Suyun KARIMOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Musa YULDASHEV – f.f.n., professor (O‘zbekiston); Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor (O‘zbekiston); Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);	Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor (O‘zbekiston); Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya); Abduselam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya); Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya); Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya); Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH); Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya); Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya); Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon); Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya); Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Dilshod XURSANOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Shahnoza XUSHMURODOVA – DSc, professor (O‘zbekiston); Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Dilorom MUMINOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Zarifa XUSANOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston); Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston); Mas’ul muharrir: PhD, dotsent Zokir BAYNAZAROV (O‘zbekiston); Texnik xodim: Raxmatulla SHOKIROV (O‘zbekiston).

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ

д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Рохила РУЗМАНОВА

к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор,
ректор Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.-м.н., профессор,
проректор по научной работе и инновациям
Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор,
проректор по международному
сотрудничеству Самаркандского
государственного университета имени
Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент
(Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор
(Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор
(США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор
(Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – DSc, профессор
(Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Дилором МУМИНОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Зарифа ХУСАНОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);

Ответственный редактор: PhD, доцент **Зокир
БАЙНАЗАРОВ** (Узбекистан)

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ**
(Узбекистан)

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)

Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)

Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abdusalam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJA OGLU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis CHAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara ISLAMOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Feruza JUMANIYAZOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilorom MUMINOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Zarifa HUSANOVA (Uzbekistan);

PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rakhmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasım ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilorom MUMİNOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Zarifa HUSANOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

TURKIY XALQLARNING QADIMIY TARIXI

YULDASHEV Muso, YULDASHEVA Dilshoda

TURKIYLAR UZOQ O‘TMISH SIVILIZATSIYASINING SHOHIDI (SHUMER, ETRUSK, SHIMOLIY AMERIKA HINDU VA TURKIY TILLARI QIYOSIDA).....7

SAYFULLAEV Baxtiyor, ERGASHEV Odil, UNGALOV Lazizbek

QO‘SHRABOT TUMANINING QADIMGI TOSH (PALEOLIT) DAVRI YODGORLIKLARI15

TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

Gulnoz SATTOROVA

RIZO NURNING ADABIYOTSHUNOSLIKKA DOIR TADQIQOTLARI.....23

Emrah YILMAZ

DİLİN İÇ YÜZÜ VE KULLANIM ALANLARI29

G‘AFFOROV Alisher

BADIIY ASAR NOMI SIFATIDA QO‘LLANAYOTGAN BIRIKMASHAKLLARNING AYRIM FUNKSIONAL-SEMANTIK XUSUSIYATLARI.....41

ODINAYEV Chingiz

TURK XOQONLIGI DAVRIDA SUG‘D VOHA HUKMDORLIGINING UNVONLAR TIZIMI47

Muhammadixon BUZRUKOV

SA‘DUDDIN MAS‘UD TAFTAZONIYNING SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETIDA SAQLANAYOTGAN RIYOZIYOT ILMIGA OID QO‘LYOZMA ASARI XUSUSIDA.....54

ABBOSOV Habibullo

SOHIBQIRON AMIR TEMUR MA‘NAVIY DUNYOSI ALISHER NAVOIY TALQINIDA60

SAFAYEV Mansur

TURKISTON GILAM SAN‘ATI: KOLLEKSIONERLIK VA KO‘RGAZMALAR FAOLIYATI KONTEKSTIDA.....67

ДОСПАНОВ Октябрь

ИСТОРИКО-ЭТНОГРАФИЧЕСКИЙ И КУЛЬТУРНЫЙ АНАЛИЗ ТРАДИЦИОННОГО РЫБОВОДСТВА У НАРОДОВ ЮЖНОГО ПРИАРАЛЬЯ75

FURKATOVA Maxliyo

THE UZBEK ACCUSATIVE CASE IN ENGLISH: A CONTRASTIVE-TYPOLOGICAL STUDY.....83

MUXAMMADIYEV Nodir

QASHQADARYO VILOYATI O‘ZBEK SHEVALARIDAGI O‘ZLASHMA SO‘ZLAR SEMANTIKASI90

Uzm. Esra Yarız

BEDRİYE NAİM MUTLU‘NUN “BİTMEYEN HİKÂYELER” VE “AİLE AĞACI” KİTAPLARI ÜZERİNE İNCELEMELER95

Zeynep GÜLER

SEVİNÇ ÇOKUM‘UN HİLAL GÖRÜNÜNCÜ ROMANINDA TÜRKÇÜ TAVIRI.....102

ADABIY ALOQALAR, QIYOSIY TILSHUNOSLIK VA ADABIYOTSHUNOSLIK

SATTOROV Begzod

XITOY VA TURKIY ADABIYOTDA KONNOTATIV NOMINATSIYA: MAQOLLAR VA SHE‘RIYAT KONTEKSTIDA TADQIQOT108

Foziljon SHUKUROV

“JAVOBIYA” AN‘ANASINING MOVAROUNNAHR SHOIRLARI IJODIDAGI O‘RNI115

BAYIMBETOVA Mexriban

THE FORMATION SYSTEM OF IMITATIVE WORDS IN THE ENGLISH AND KARAKALPAK LANGUAGES.....120

РАДЖАБОВ Анвар

РЕЦЕПЦИЯ ТЮРКО-ПЕРСИДСКОЙ ПОЭЗИИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ РУССКИХ ПОЭТИЧЕСКИХ ПЕРЕВОДОВ128

AZIZ MUSHTARIY!

Ushbu sonning asosiy o'qi, tilning badiiy chuqurligi bilan tarixning qadimiy izlarini birlashtiruvchi o'ziga xos tadqiqotlardan tashkil topgan. She'riyatda til birliklarining takrori va konnotativ quvvati, Alisher Navoiyning ulug' hukmdor Amir Temurning ma'naviy dunyosiga doir sharhlari, Turk-fors she'riyatining ruscha tarjimalari ushbu yozuvning adabiyot kategoriyasidagi asosiy doirasini shakllantirgan. Shu bilan birga, Xitoy va turkiy adabiyotdagi konnotativ nominatsiya, ingliz va qoraqalpoq tillaridagi taqlid so'zlarning yasaliş tizimi qiyosiy ravishda ko'rib chiqilgan. Tarix va arxeologik tadqiqotlar orqali turkiy xalqlarning qadimiy Shumer va Etrusk tillari bilan qurgan sivilizatsion aloqasiga diqqat jalb etilgan. Turk Xoqonligi davridagi Sug'd unvonlar tizimlari o'rganilgan va Qo'shrabat hududidagi Paleolit davriga oid arxeologik topilmalar vositasida madaniy merosimizning turli qatlamlari ko'z oldiga keltirilgan. Yakunda; Turkiston gilam san'atining kolleksiyonerlik kontekstidagi qadri, Samarqandda topilgan noyob matematika qo'lyozmasining muhtevosi, badiiy asarlar nomining funksional xususiyatlari, tilning ichki mohiyati va qo'llanish sohalari, Qashqadaryo shevalaridagi o'zlashma iboralarning semantikasi bilan to'ldirilgan ushbu boy to'plam, o'quvchilarga madaniy va ilmiy jihatdan turli xil istiqbollarni taqdim etmoqda.

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

The central axis of this issue consists of original research that integrates the artistic depth of language with the ancient traces of history. The recurrence and connotative power of linguistic units in poetry, Alisher Navoi's commentaries on the spiritual world of the great ruler Amir Timur, and the reception of Turco-Persian poetry through Russian translations have formed the core framework for the literature category of this writing. Furthermore, connotative nomination in Chinese and Turkic literature, and the word-formation system of imitative words in the English and Karakalpak languages have been comparatively addressed. Through historical and archaeological studies, attention has been drawn to the civilizational connection established by the Turkic peoples with the ancient Sumerian and Etruscan languages. The titles of the Sogdian rulers during the Turkic Khaganate period have been examined, and various layers of our cultural heritage have been brought to light through Paleolithic archaeological findings in the Qushrabad region. Finally; this rich compilation, completed with the value of Turkestan carpet art in the context of connoisseurship, the content of a rare mathematics manuscript found in Samarkand, the functional characteristics of artistic work titles, the inner essence and areas of use of language, and the semantics of non-literal expressions in the Kashkadarya dialects, offers various perspectives to readers from a cultural and scientific standpoint.

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

Bu sayının ana eksenini, dilin sanatsal derinligi ile tarihin kadim izlerini birleştiren özgün araştırmalardan oluşmaktadır. Şiirde dil birliklerinin tekrarı ve çağrışımsal gücü, Alî Şîr Nevâî'nin büyük hükümdar Emir Timur'un manevi dünyasına dair yorumları, Türk-Fars şiirinin Rusça çevirileri konuları yazının edebiyat kategorisindeki temel çerçevesini oluşturmuştur. Bununla birlikte Çin ve Türk edebiyatındaki konnotatif adlandırma, İngilizce ve Karakalpakça'daki yansıma sözcüklerin yapısı karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Tarih ve arkeoloji çalışmaları üzerinden Türklerin kadim Sümer ve Etrusk dilleriyle kurduğu medeniyet bağlantısına dikkat çekilmiştir. Türk Kağanlığı dönemindeki Soğd unvan sistemleri incelenmiş ve Kuşrabad bölgesindeki Paleolitik döneme ait arkeolojik bulgular aracılığıyla kültürel mirasımızın farklı katmanları gözler önüne serilmiştir. Son olarak; Türkistan kilim sanatının koleksiyonerlik bağlamındaki değeri, Semerkant'ta bulunan nadir bir matematik el yazmasının muhtevası, bediî eserlerin işlevsel özellikleri, dilin iç yüzü ve kullanım alanları, Kaşkaderya ağızlarındaki dolaylı anlatımların semantiği ile tamamlanan bu zengin seçki, okuyuculara kültürel ve bilimsel açıdan farklı perspektifler sunmaktadır.

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

Основу данного выпуска составляют оригинальные исследования, которые объединяют художественную глубину языка с древними страницами истории. В разделе поэзии рассматриваются повторяемость и коннотативная сила языковых единиц; представлены комментарии Алишера Навои, посвящённые духовному миру великого правителя Амира Темура; а также анализируются русские переводы тюрко-персидской поэзии, формирующие основное направление литературной категории этого номера. В сравнительном аспекте анализируются коннотативная номинация в китайской и тюркской литературе, а также система словообразования звукоподражательных слов в английском и каракалпакском языках. Посредством исторических и археологических исследований обращается внимание на цивилизационные связи тюркских народов с древними шумерским и этрусским языками. Изучены системы согдийских титулов периода Тюркского каганата, а археологические находки палеолитического периода, обнаруженные на территории Кушрабадского региона, позволяют реконструировать различные пласты нашего культурного наследия. В заключение, этот обширный сборник, дополненный исследованиями о ценности туркестанского коврового искусства в контексте коллекционирования, содержании уникальной математической рукописи, найденной в Самарканде, функциональных особенностей наименований художественных произведений, внутренней сущности и сферах употребления языка, а также семантики заимствованных выражений в кашкадарьинских говорах, предлагает читателям широкий спектр культурных и научных перспектив.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

TURKIY XALQLARNING QADIMIY TARIXI

TURKIYLAR UZOQ O‘TMISH SIVILIZATSIYASINING SHOHIDI (SHUMER, ETRUSK, SHIMOLIY AMERIKA, HINDU VA TURKIY TILLARI QIYOSIDA)

YULDASHEV Muso Muhammadiyevich,

Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti
professori, f.f.d. (Samarqand, O‘zbekiston)

 E-mail: muso.yuldashev@mail.ru

 ORCID: [0009-0005-0647-0067](https://orcid.org/0009-0005-0647-0067)

YULDASHEVA Dilshoda Musayevna,

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti dotsenti
f.f.d. (Toshkent, O‘zbekiston)

 E-mail: dilshoda.yu@mail.ru

 ORCID: [0009-0001-0397-6709](https://orcid.org/0009-0001-0397-6709)

 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17492332>

Annotatsiya: Maqolada turkiy tillarning qadimgi sivilizatsiyalar va Amerika qit’asi mahalliy xalqlari tillari bilan qiyosiy-tipologik o‘rganilishi masalasi ko‘rib chiqiladi. Xususan, shumer va turkiy tillar o‘rtasida kuzatiladigan morfologik hamda leksik parallelizm – jins kategoriyasining yo‘qligi, agglutinatив tuzilish, affiksatsiyaning ustuvorligi va ayrim ildiz shakllarining yaqinligi S. Kramer va I. Kaneva qarashlari asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, Amerika hindulari tillari (Siu, Na-Dene, Navaxo va boshqalar) bilan turkiy tillarning tipologik qiyosi F. L. O.Rerig va E.Sepir ilmiy merosi doirasida yoritiladi. Tadqiqotda ushbu qarashlarning yakdil genetik bog‘liqlikni tasdiqlashga imkon bermasligi, biroq ular turkiy tillarning umumjahon til taraqqiyoti kontekstida o‘rganilishida muhim nazariy-metodologik ahamiyatga ega ekanligi ko‘rsatiladi.

Kalit so‘zlar: *Shumer davlati, Siu tili, Maya tillari, tengri, turan, Etrusklar, agglyutsinatsiya, sintetik tillar.*

ТЮРКИ - СВИДЕТЕЛИ ДРЕВНИХ ЦИВИЛИЗАЦИЙ (НА МАТЕРИАЛЕ ШУМЕРСКИХ, ЭТРУССКИХ, СЕВЕРОАМЕРИКАНСКИХ, ТЮРКСКИХ ЯЗЫКОВ И ХИНДИ)

Аннотация: В статье рассматривается вопрос сравнительно-типологического изучения тюркских языков в сопоставлении с древними цивилизациями и языками коренных народов Америки. В частности, на основе взглядов С. Крамера и И. Каневой анализируются морфологические и лексические параллели между шумерским и тюркскими языками — отсутствие категории рода, агглютинативное строение, преобладание аффиксации и близость некоторых корневых форм. Кроме того, в рамках научного наследия Ф.Л.О.Рерига и Э.Сепира освещается типологическое сопоставление тюркских языков с индейскими языками Америки (сиу, на-дене, навахо и др.). Выявлено, что данные взгляды не дают оснований для подтверждения единой генетической связи, однако они имеют важное теоретико-методологическое значение для изучения тюркских языков в контексте общемирового языкового развития.

Ключевые слова: *Шумерское государство, язык Сиу, Майя, Тенгри, Туран, Этруски, агглютинация, синтетические языки.*

TURKS ARE WITNESSES OF ANCIENT CIVILIZATION (BASED ON THE MATERIALS OF THE SUMERIAN, ETRUSCAN, NORTH AMERICAN AND TURKISH LANGUAGES)

Abstract: The article examines the comparative-typological study of Turkic languages in relation to ancient civilizations and the languages of the indigenous peoples of the Americas. In particular, based on the views of S. Kramer and I. Kaneva, morphological and lexical parallels between Sumerian and Turkic languages are analyzed — the absence of a gender category, agglutinative structure, predominance of affixation, and the similarity of certain root forms. Furthermore, within the scholarly legacy of F.L.O. Roehrig and E. Sapir, the typological comparison of Turkic languages with Native American languages (Siouan, Na-Dene, Navajo, etc.) is highlighted. The study demonstrates that these perspectives do not provide grounds for confirming a unified genetic relationship. However, they are of significant theoretical and methodological importance for the study of Turkic languages in the context of global language development.

Key words: *Sumerian state, Siouan language, Mayan languages, Tengri, Turan, Etruscans, agglutination, synthetic languages.*

XIX-XXI asrlarga kelib, dunyo tillarini o'rganish va ularni tasniflash jarayonida, turkiy tillarning tarixi va ularning boshqa tillar bilan bog'liqligi haqidagi juda katta bahslar yuzaga kelmoqda. Ayniqsa XVI-XVII asrdan keyingi davrlarda Yevropa olimlarining aksariyati tomonidan Shimoliy Amerikada yashovchi hindularning tili bilan Sharqda yashovchi qadimgi Oltoy tillari o'rtasidagi o'xshashlik haqida ilmiy asosga ega bo'luvchi maqolalar nashr qilingan. Jumladan, Shimoliy Amerika hindulari tillari bilimdoni bo'lgan amerikalik olim Edvard Sepir va boshqa shu kabi tilshunos olimlarning ilmiy merosini o'rganish jarayonida, Amerika hindularining tillari sintetik va agglutinativ xususiyatga ega ekanligini ilmiy asosda isbotlab bergan tilshunoslarning xulosalariga tayangan holda, turkologiyani tilshunoslikning eng muhim ajralmas sohalaridan biri ekanligini isbotlovchi tarixiy dalillar zarur ekanligiga ehtiyoj tug'ildi.

Shu boisdan ham, biz turkiy tillarni Shimoliy Amerika hindulari tillari bilan qiyoslashga oid mavjud ilmiy maqolalarni tahlil qilish jarayonida, eng avvalo turkiy tillarning rivojlanish bosqichlariga chuqur nazar tashlash zarur degan xulosaga keldik. Chunki bu tarixiy-lingvistik asoslarga turkiy tillarni boshqa til oilalari, xususan, Amerika hindulari tillari bilan solishtirishda ishonchli ilmiy poydevor vazifasini o'taydi.

Bizga ma'lumki, XIX asrning ikkinchi yarmida rus geograf olimi N.M.Yadrinsev (1842-1894) tomonidan O'rxun va Enasoy qirg'oqlarida topilgan yozma yodgorliklar katta bahsga sabab bo'ldi. Yozuvlarni ilk bor daniyalik tilshunos, sharqshunos, runolog olim Vilgelm Tomsen (1842-1927) 1883-yil 23-noyabrda bu yozma yodgorliklarni bustrofedon uslubida ya'ni yuqoridan pastga qarab o'qish kerakligini aniqladi, shu bilan bir qatorda bu yozuvlarda nechta belgi uchrashini hisoblab chiqib, ular harf yozuvi degan xulosaga keladi va nihoyat matndagi birinchi so'z “𐰽𐰺𐰍” (tngri) ya'ni “*tangri*” so'zini o'qishga muyassar bo'ldi, shu so'z bilan u Oltoyda yashovchi turkiylar va ularning tili haqidagi ilmiy izlanishlarga yo'l ochib berdi.

“*Dingir*”, “*Utu*”, “*Gun*”, “*Turan*” bu ilohiy atamalar turkiy tillar va turkiy xalqlarning qadimgi tarixini o'rganishga asos bo'ldi.

Qadimgi Rim tarixchisi Rim imperiyasining eng mashhur solnomachilaridan biri Tit Liviy (Titus Livius, miloddan avvalgi 59-milodiy 17-yillar) o'zining “*Ab urbe condita*” (“*Shahar qurilishi haqida*”) asarida Rim shahriga asos solinishi etrusklar (qadimgi Italiya hududida,

miloddan avvalgi 1 ming yillikda yashagan sirli sivilizatsiya vakillari) bilan bog'liqligini ta'kidlaydi. Unga ko'ra yozuv madaniyati rimliklarga aynan etrusklar orqali kirib kelganligi haqida ma'lumot beradi [1: 25].

Qadimgi yunon tarixchisi Gerodot (miloddan avvalgi taxminan 484-425-yillar) va boshqa bir qancha tarixchilar etrusklarni Old Osiyodan ya'ni hozirgi Turkiya hududlarida yashaganligi, ularning yozuv va madaniyat sohasida yuksak mavqega ega ekanligini yozib qoldirgan.

Qadimgi Rim faylasufi Seneka (miloddan avvalgi 4-yil milodiy 65-yil) o'zining “Consaltio ad Helviam Matrem” “Onam Helviaga taskin” nomli falsafiy essesinde etrusklar haqida shunday degan: “Asia Etruscos sibi vindicate” ya'ni “Osiyo etrusklarni o'ziniki deb hisoblaydi” [2: 109].

Etrusklarning kelib chiqishi bilan bog'liq tarixiy jarayonlarni o'rganar ekanmiz, bunda buyuk shumer-shunos olimlarning ishlari muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Shunisi diqqatga sazovorki etrusk tilida topilgan yozma yodgorliklarni o'qish jarayonida, oliy ma'bud etrusklarda “*tin*” yoki “*din*” deb atalishini va etrusk tilida “*t*” va “*d*” harflari bir belgi bilan berilganligi haqida M.Bor va I.Tomajichlarning “Venetlar va Etrusklar: Yevropa sivilizatsiyasining boshlanishida” (2008) asarida izoh berishganlar. [3: 312] Shuning uchun ham shumer va etrusk tillarida ilohiy mabud “*din*”- “*dingir*” va boshqa bir necha so'zlar o'zak jihatidan o'xshashligini inobatga olib, bu ikki xalqning kelib chiqish tarixi umumiy bo'lishi mumkin degan fikrga keldik. Chunki shumer tilida xuddi turkiy tillari kabi “*dingir*” “*tangri*” osmon xudosi, “*Me Turan*” shaharning nomi, etrusk tilida “*Din*” osmon xudosi, “*Turan*” muhabbat xudosi hisoblangan. Bu yerda bizning fikrimizcha, ularning kelib chiqishi Oltoy va Markaziy Osiyo bo'lganligiga ishora bo'lib, vatanga muhabbat sifatida nomlangan. Xuddi shuningdek shumer davlatining hududida “*me Turan*” shahri ham mavjud bo'lgan, bu “mening Turonim”(mening vatanim) degan ma'nolarni anglatgan. Bu fikrlarimizni to'liq isbotlash uchun, taxminan miloddan avvalgi 4-3 ming yil avval Old Osiyoda shakllangan o'z davrining eng tajribali va rivojlangan davlatlardan biri bo'lgan, shumerlar davlatiga to'xtalamiz.

Shumerlar o'z davlatining dini, urf-odati, shaharlar shajarasini mangu qoldirish maqsadida insoniyat tarixida ilk bor yozuv san'atini yaratgan, madaniyat va teologiya sohalarida yuksak yutuqlarga erishgan xalq sifatida tanilgan.

Shunga qaramay, Shumer tilining qaysi til oilasiga mansubligi, shuningdek, shumer xalqining etnik kelib chiqishi masalasi hanuzgacha ilmiy doiralarda keskin bahslarga sabab bo'lib kelmoqda. So'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, Shumer sivilizatsiyasining shakllanish jarayonida Old Osiyoda yashagan ayrim qadimiy qabilalar, xususan, etrusklar (Etrusk-Elturk-Erturk so'zining yunoncha buzilgan talaffuzi bo'lishi mumkin [4: 17], xuddi Ibn Sino –Avitsena, Farg'oniy – Fraganus bo'lgani kabi) turkiylar bilan muayyan darajada bog'liq bo'lishi mumkin. Shu sababli, biz ushbu masalaga yondashar ekanmiz, eng avvalo yetakchi shumer-shunos olimlarning fikrlariga tayangan holda, turkiy tillarning tarixiy hududiy kengligi va ularning qadimiy tillar bilan bo'lgan aloqalarini asoslab berishga harakat qilamiz.

Shumer tilini o'rganish ishlari ilk bor XVI–XVII asrlarda Amerika va Italiyadan kelgan arxeolog olimlar tomonidan boshlab yuborilgan. Xususan, Italiyaning nufuzli oliy o'quv yurtlari va Amerika arxeologlari olib borgan izlanishlar davomida Mesopotamiyadagi Ur, Uruk, Lagash va Nippur kabi qadimgi shahar qazilmalarida loyga yozilib, quyoshda quritilgan, hamda olovda pishirilgan maxsus sopol taxtachalar topilgan. Bu topilgan taxtachalarni o'qish katta bahslarga sabab bo'lgan, va nihoyat ushbu topilmalardan birinchi taxtachadagi yozuvni qadimgi fors tiliga oid ekanini nemis tilshunosi va sharqshunosi G. Grotefend (1775-1853) aniqlagan bo'lsa,

ikkinchisi qadimgi akkad tilida yozilganini daniyalik kartograf, sharqshunos K.Nibur (1733-1818) va ingliz sharqshunosi va tilshunos olimi E.Norris (1795-1878)lar tomonidan isbotlangan. Uchinchi taxtachani irlandiyalik olim, sharqshunos Edvard Xinks (1792-1866) ushbu topilgan yozuvlar faqat Bobil davrida yaratilmagan, balki undan ancha oldin mavjud bo‘lganini ta’kidlagan. Britaniyalik, assiriolog, qadimiy yozuvlar bo‘yicha mutaxassis va Shumer hamda Bobil sivilizatsiyalari tarixini o‘rganishda muhim rol o‘ynagan olim Genri Roulinson (1810–1895) esa uni skif yoki turon tillariga mansub bo‘lishi mumkin, degan farazni ilgari surgan. 1869-yilda fransuz sharqshunosi Yulius Oppert Fransiya numizmatika va arxeologiya jamiyatidagi ma’ruzasida uchinchi taxtachadagi yozuvlar aslida alohida shumer tilida yozilgan, degan gipotezani ilgari surgan va shumerliklarga tegishli ekanligini grammatik va lingvistik jihatdan asoslab berishga uringan. Yulius Oppert bu yozuvlar morfologik va leksik tuzilishi jihatidan agglutinativ tillarga xos bo‘lib, ular akkad yoki fors tillariga emas, balki turkiy, finikiy, hatto xunn tillariga yaqinlik kasb etishini ta’kidlaydi. Ushbu yondashuv Shumer tilining agglutinativ xususiyatini ko‘rsatish bilan birga, uning semit tillardan farq qilishini ham aniqlik bilan asoslab bergan.

Bu gipoteza ilmiy doiralarda bahs-munozaralarga sabab bo‘lgan bo‘lsa-da, keyinchalik arxeologik qazilmalar va topilgan yozuvlar orqali o‘z tasdig‘ini topdi. Shuningdek, fransuz sharqshunosi, tarixchi va Mesopotamiya hamda Shumer sivilizatsiyasining chuqur tadqiqotchisi bo‘lgan Arno Po‘bel (1881–1958)ning hissasi ham e’tiborga molikdir. Nihoyat, XX asrning eng yirik shumershunolaridan biri — Samuel Kramer (1897–1990) o‘zining ilmiy izlanishlari natijasida shumerlarning Ur, Lagash, Nippur kabi shaharlarining adabiyoti, dini, huquqi va kundalik hayoti haqida keng qamrovli ma’lumotlarga ega bo‘ldi.

Sharqshunos va shumershunolar olim Samuel Noah Kramerning “Shumerlar” (The Sumerians) nomli fundamental ilmiy asarida shumerliklar haqida batafsil ma’lumotlar bergan. Ushbu asarda Kramer XIX asrning ikkinchi yarmi va XX asr boshlarida ilm-fan olamida yuzaga chiqqan muhim xulosalarni bayon qiladi. Jumladan, Vavilon va Akkad sivilizatsiyalaridan oldin Shumerlar deb atalgan qadimgi xalq mavjud bo‘lganligi, ular ilk bor quritilgan loy taxtachalarga o‘zlarining urf-odatlarini, afsonalari, shohlar tarixi va ijtimoiy hayoti haqida ma’lumotlarni shumer tilida yozib qoldirganliklarini alohida ta’kidlaydi.

Samuel Kramer Genri Roulinson, Edvard Xinks va Yulius Oppertlar kabi bu buyuk 3 ta shumershunolar olimlarning fikrlarini davom ettirib, haqiqatdan ham qadimgi shumerliklar o‘zining madaniy me’rosi yozuvi bilan qadimgi turkiy xalqlarga bog‘liq ekanligini ilmiy jihatdan izohlab berdi va ularni Oltoy hududlaridan ikki daryo o‘rtasiga borib qolganini isbotlab beradi. Shu o‘rinda Kramerning fikridan kelib chiqib, “*sibir*”, “*sabir*” shumer so‘zlari, bir ma’noni yani suv+yer degan ma’noni ifodalashiga sabab qadimgi shumerlar ko‘chmanchi xalq bo‘lib, o‘z mollarini suvlik yerda boqib yurgan degan xulosaga keldi. [5: 72-73]

S.Kramer nafaqat leksik jihatdan shumer va turkiy tillarda umumiylik mavjudligini isbotlagan, shuningdek, grammatik tuzilma nuqtai nazaridan ham ayrim muhim o‘xshashliklarga e’tibor qaratgan. Xususan, u shumer tillarida otlar jins (rod) kategoriyasiga ega emasligini alohida ta’kidlaydi. Shumer tilida otlar jonli va jonsiz predmetlarga ajratiladi: barcha hayvonlar ham jonsiz predmetlar qatoriga kiradi. Bu esa turkiy tillarga xos bo‘lgan grammatik neytrallik — ya’ni jins kategoriyasining mavjud emasligi bilan aynan mos tushadi. Kramer ushbu hodisani shumer tilining agglutinativ xarakteri va otlar tizimining xolis, jinsdan holi bo‘lganligi orqali izohlaydi. Shu asosda olim bu xususiyatni turkiy tillar bilan muhim tipologik o‘xshashlik sifatida baholaydi.

Sharqshunos, shumerolog olimlar daniyalik M.L.Tompsen, rossiyalik I.M.Dyakonov (1915-1999), V.V.Emelyanov (1958), L.N.Gumilyov (1912-1992), I.V.Kaneva (1948) ham S.Kramerning fikrlariga to‘liq qo‘shilgan holda qadimgi shumer va turk tillarini o‘zaro bog‘liqligini tasdiqlagan.

Jumladan rossiyalik shumerolog olima I.Kaneva o‘zining “Shumer tili”(2006) kitobida shumer tilidagi shaxs olmoshlarini quyidagicha qiyoslagan:

ma-e, ya’ni *me* ~ turkiy tillarda *men* (1-shaxs)

za-e, ya’ni *ze* ~ turkiy tillarda *sen* (2-shaxs)

e-n, *a-ne*, *hur* ~ turkiy tillarda *ani*, *annu*, *u* (3-shaxs) [6: 28-59]

Yoki keyingi misolda I.Kaneva yuqorida aytib o‘tilgan kitobida M.L.Tompsonning “The Summerian language” kitobidan iqtibos keltiradi: “*Ama mu un tuden*” ya’ni “*Onam meni tug‘di*”. Bu misolda yaqqol ko‘rinib turibdiki, shumer tilidagi bu gapda nafaqat leksika, hatto gap qurilishi ham turkiy tillar kabi ekan. (S+O+P). [6]

Boshqa bir shumershunos olim Tey Efti o‘zining “Шумерцы и этруски древние тюрки у истоков человеческой цивилизации” nomli kitobida shumer va turkiy tillarda leksik jihatdan so‘zlarning uyg‘unligini ko‘rsatib bergan. Masalan: “*xudo*” so‘zi shumer tilida “*dingir*”, turkiy tillardagi “*tangri*” so‘ziga, “*utu*” – olov xudosi turkiy tillarda “*o‘t*”, “*olov*” singari, “*ev*” so‘zi “*uy*” so‘ziga, “*dumu*” so‘zi turkiylarning “*dumi*” yoki “*farzandi*” so‘zlariga, “*ama*” “*ona*” so‘ziga, “*katum*” so‘zi “*katun*”, “*xotin*” so‘zlariga, qadimgi shumer tilidagi “*Gudea*” shox va xudo ma’nolarini bildiruvchi so‘z turkiy tillardagi “*Xudo*” so‘ziga o‘xshash misollarni keltirgan. [7: 126-134]

Demak, nomlari qayd etilgan shumershunoslar shumer tilidagi yuqorida keltirilgan misollar kabi juda ko‘plab so‘zlarni qadimgi va hozirgi turkiy tillarga to‘g‘ri kelishini ta’kidlab o‘tgan. Bu fikrimizni Qozog‘istonlik olim Oljas Sulaymonov ham o‘zining “Osiyo” asarida shumer va qadimgi turkiy tillardagi 60 ta so‘zni taqqoslab bergan. Quyida O.Sulaymonovning keltirgan jadvalidan namuna keltiramiz:

№	Shumer tili	Turkiy til	№	Shumer tili	Turkiy til
1	ada	ada, dada, ota	10	Desh	teshik
2	ama	apa, ana, ona	11	Ush	uch
3	tu	Tug‘, tugu, tug‘moq	12	Ush-u	Uch o‘n = 30 (hozirgi Oltoy-Sibir aholisi shu tarzda aytadi)
4	tir	tiri, tur, tirik	13	Ken	keng
5	tag	tak, taqmoq	14	Uzuk	uzun; uzoq
6	gulshe	gulush, kulish	15	Tush	tushmoq
7	me	men	16	na me	na-ma, nima
8	ane	u, ana u	17	Esh	eshik
9	gash	qush	18	Dingir	tengir, tangri

“I.M.Dyakanov shumer tilidagi 100 dan ziyod so‘zlarni ko‘rsatgan bo‘lsa, men 60 tasi bilan cheklandim, chunki qadimgi shumerlarda sonning oxiri 60 da to‘xtagan. Shundan 60 lik hisoblash an‘anasi kelib chiqqan ya’ni 60 daqiqa, 60 soniya va yer atrofi 360 gradusdan iboratligidir” deb yozgan “Osiyo” kitobi muallifi O.Sulaymonov. [8: 542]

Yuqorida aytib o'tganimizdek, eng avvalo turkiy tillarning rivojlanish tarixini ilk bosqichlari bilan tanishib chiqish jarayonida, qadimgi shumer, etrusk tillari va Oltoy, O'rxun Enasoy daryolari atrofida yashagan qadimgi turkiy qabilalar va ularning tillari bilan uzviylik borligi haqidagi manbalar bilan tanishish jarayonida *“Dingir”*, *“Utu”*, *“Gun”*, *“Turan”* kabi (osmon, olov, quyosh va muhabbat) ma'budlari ilohiy atamalar umumiylikning shohidi bo'ldik.

Aynan mana shu ilohiy so'zlarni qiyoslash jarayonida shu kabi ilohiy so'zlar Amerika hindulari tillarida ham uchraganligini ham guvohi bo'ldik.

Amerikaning buyuk tilshunos olimi E.Sepirning ilmiy merosi bilan tanishish jarayonida Amerikaning tub aholisi tillari bilan shug'ullangan, Prussiyada tug'ilgan Frederix Lyuis Otto Rerig (1819-1908), angliyalik aka-uka Josselinlar, Edvard Sepir (1884-1939), qadimgi maya tillarini o'rgangan rossiyalik Y.V.Knorozov (1922-1999), Abror Karimullinlar (1920-2000) ilmiy meroslari bilan tanishdik.

Angliyalik olim J.Josselin ukasi bilan Yangi Angliyaga borish va uning mahalliy aholisi bilan tanishish maqsadida 1638-yilda Yangi Angliyaga (Amerika) borib, u yerda mahalliy hindularning madaniyati, urf-odatlar va tili ularni juda qiziqtirib qolgani tufayli, ular bilan yashashdi va shu jarayonda ularning diniy va yovvoyi otlarni ushlash marosimlarida qatnashib, o'n yildan keyin o'z yurtlariga qaytib, *“Yangi Angliya mo'jizalari”* nomli kitob yozib, uni 1672 – yilda Angliyada nashr qiladilar. Aka-uka Josselinlar ilk bor Amerika hindularining tillari Sharqda yashovchi Oltoy-tatar tiliga o'xshaydi degan fikr bildirishgan. [9]

Mashhur amerikalik antropolog A.Kreber (1876-1960) *“Ikki dunyo oralig'i”* risolasida, John Sventon qarindoshlik atamalar maqolasida, Ervin Goddning joy nomlari haqidagi risolalarida quyidagi o'xshashliklarni keltirgan: *“Ishi”* so'zi *“kishi”* yoki *“odam”* ma'nosini, *“isa”*, *“isanam”* so'zlari *“ona”*, *“mening onam”* ma'nosini *“ule”*, *“ulema”* so'zlari *“o'g'il”*, *“mening o'g'lim”*, shevada *“mening ulim”* ma'nosini, *“gui”* so'zi *“bola”*, *“go'dak”* yoki *“qo'zichoq”* ma'nosi *“Batege tos”* nomi tatar tilida *“batinki tas”* ya'ni *“botqoq joy”* kabilar.

Shuningdek, Y.Knozov *“Qadimgi Maya qabilasining yozuv tizimi”* deb nomlangan risolasida *“ayil”* so'zi turkcha *“oila”*, *“kan”* so'zi *“qon”*, *“ike”* so'zi *“ikki”*, *“yasil”* so'zi *“yashil”*, *“kuc”* so'zi *“kuch”*, *“kol”* so'zi *“qo'l”*, *“kun”* so'zi *“quyosh”*, *“ich”*, *“ichi”* so'zi *“qorin”*, *“cab”* so'zi *“chopmoq”*, *“tsi”* so'zi *“tish”* va hokazo.

Uppsala universiteti sharqshunosi Stig Vikander o'zining *“Maya tili guruhlarining Oltoy tillari oilasi bilan aloqasi bormi?”* nomli maqolasida u quyidagi fikrlarni keltiradi: *“Maya hindularining o'zaro gaplarini birinchi marta eshitganimdayoq ularning tili turklarnikiga o'xshashi, ohangdoshligini ko'rib, hayratdan lol qolganman”* – deb aytadi. [10: 32]

Harbiy tibbiyot xodimi, sharqshunos olim Otto Rerig, Amerikada fuqarolik urushlariga qatnashib, keyinchalik Amerika hindulari bilan ularning kulbalarida bir necha yil yashaydi va ularning tillarini o'rganadi. Yashash jarayonida urf-odatlarini va keyinchalik Siu tili lug'atini yaratgan. Otto Rerig Siu tili haqida juda ko'p maqolalar e'lon qiladi va o'z maqolalarida Siu tili bilan O'rol-Oltoy tillarining aloqalarini ko'rsata olgan. Hatto bir maqolasida u quyidagi jummalarni keltiradi: *“Amerikadagi Siu hindulari “Ulug' Osiyodan” ko'chib kelgan xalqlardir”* – deb e'tirof etadi. [11: 5-6]

Otto Rerig o'zining *“Siu va Dakota hindularining tillari”* nomli maqolasida O'rol-Oltoy va siu tillari morfologiyasida ham o'xshashliklar mavjudligi haqida gapiradi va ularning har ikkisi agglyutinatib bo'lib, old qo'shimchalarga ega emas deb ta'kidlaydi. Ushbu tillarga xos eng ajoyib xususiyat esa so'zlarni takrorlash orqali sifatning orttirma darajasini yasashda ko'rinishini va bu esa faqat O'rol-Oltoy tillari oilasiga (turkiy tillarga) xosligini aytib o'tadi. Masalan siu tilida *“ar-*

ara” (*juda qora*), *“ser-sera”* juda chiroyli soʻzlari shaklan turkiy tillaridagi *“qop-qora”*, *“chip-chibar”*, *“chip-chiroyli”*, *“sap-sariq”*, *“oppoq”* soʻzlariga oʻxshaydi. [11: 5-6]

Bu buyuk tilshunos olimlarning orasida amerikalik tilshunos, antropolog va Amerika hind tillarining bilimdoni Edvard Sepirning ishlari alohida eʼtiborga molikdir. Edvard Sepir 1884-yilda Germaniyada tugʻilib, keyinchalik oilasi bilan AQSHga koʻchib oʻtadi.

E.Sepir ilk izlanishlarini Oregon va Vashington shtatlarida Amerika hindu tillarini oʻrganish bilan boshlagan. Bu ishlar aynan dala tadqiqotlari (maydon tadqiqotlari) orqali amalga oshirilgan boʻlib, olim Amerika hind tillarini induktiv analiz asosida, oʻsha tub aholi bilan birga yashab oʻrganadi. Sepirning fikricha, har qanday lingvistik nazariya tirik tillar asosida shakllanishi lozim.

Amerika hind tillarini oʻrganish jarayonida E.Sepir amerikalik etnograf va tilshunos olim Uestli Pauel (1834–1902) tomonidan tayyorlangan Amerika hindu tillarining 55 dan ortiq oilalarga boʻlingan tasnifini qayta koʻrib chiqadi. Sepir Pauelning tasnifidan kelib chiqib, tillarning faqat morfologik xususiyatlarini emas, balki genetik va fonetik jihatlarini ham inobatga olgan holda ularni 6 ta katta oilaga ajratadi. Ushbu oilalar qatoriga: eskimoso-aleut, algono-vakash, pentuy, na-dene, hokan-siuan, azteko-tanoan kiradi.

1921-yilda Sepir Kanadada istiqomat qilgan davrda oʻzining eng mashhur monografiyasi *“Language: An Introduction to the Study of Speech”*ni chop etadi. Ushbu asar boshqa tilshunoslarning ishlardan tubdan farq qiladi. Koʻplab tilshunoslar asosan hind-yevropa oilasidagi tillarni oʻrganishgan boʻlsa, Sepir Amerika hindu tillari nuqtai nazaridan amerindianistik yondashuvni ilgari suradi.

Kitobning *“Til tuzilmalari turlari”* deb nomlangan 6-bobida, olim oʻzining yaratgan klassifikatsiyasini jadval koʻrinishida keltiradi. Ushbu jadvalda Amerika hindu tillari, jumladan xayda, yana, siu, nutka, chinuk tillari agglyutinativ, sintetik va baʼzilari polisintetik turkumga kiritilgan. [12: 150-151]

Sepir toʻgʻridan-toʻgʻri Amerika hindu tillari va turkiy tillar oʻrtasidagi bogʻliqlikni koʻrsatmagan boʻlsa-da, uning tadqiqotlaridan va ilgari nomi tilga olingan olimlarning ishlari asosida bu bogʻliqlik mavjudligini inkor qilish qiyin.

Yuqoridagi shumerishunos, sharqshunos, amerika hindushunos olimlarning ilmiy asoslaridan kelib chiqib, quyidagi xulosalarga keldik:

1. *“Dingir”*, *“Utu”*, *“Gun”* va *“Turan”* kabi ilohiy atamalar nafaqat turkiy tillarning boy madaniy merosini aks ettiradi, shuningdek, turkiy xalqlarning juda qadimiy va keng tarixiy zaminlarga ega boʻlganligini ham tasdiqlaydi. Bu atamalarning turkiy tillarda saqlanishi va ularning maʼnolari boshqa qadimgi tillarda ham uchrasa, turkiy tillarning va xalqlarning tarixiy rivoji va madaniy aloqalarini oʻrganishda muhim manba hisoblanadi. Shu tariqa, turkiy tillar va ularning ilmiy asoslangan tarixi Shumer, Etrusk va Amerika hindulari tillari bilan bogʻliqliklarni tadqiq qilishga yangi yondashuvlarni taqdim etadi.

2. Turkiy tillarda agglyutinatsiya mavjudligi, predlog va rod grammatik kategoriyalariga ega emasligi va gapda soʻz tarkibi (S+O+P) bir xil saqlanishi va urgʻuning soʻzning oxiriga tushishi yuqorida qayd etilgan barcha tillarda uchraganligi va baʼzi bir fonetik oʻzgarishlarni eʼtiborga olmaganida soʻzning asosi oʻzgarmaganligining guvohi boʻldik.

Shumerlar va etrusklar Oltoy va Oʻrta Osiyo hududidan Gʻarbga yaʼni Kavkaz va Turkiya orqali ikki daryo oraliqiga borib, buyuk Shumerlar davlatiga asos solganligi va turkiylarning ikkinchi bir qismi Sharqqa Alyaska orqali Amerikaga oʻtganligi haqidagi fikrlarga toʻliq

qo‘shilgan holda, hozirgi turklar yashayotgan hududida XII asrlarda emas balki, juda qadimda yashagan avlodlarning hududini qayta egallagan degan xulosaga keldik.

Iqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Сноски:

1. Тит Ливий, История Рима от основания города. Перевод с латинского, Москва: Наука, Книга 2. 1989., p. 25
2. Сенека, Утешение к матери Гельвии, т. Сочинения в двух томах. Т. 1. , Москва: Наука, 1977, p. 109
3. Бор М., Томажич И. Венеты и Этруски; у истоков европейской цивилизации, Любляна: ZRC publishing, 2008, p. 312.
4. Yo‘ldoshev M. Ona Osiyo tarixiga ta'zim, Samarqand: SamDU , 2024, p. 17.
5. Kramer S. N. The Sumerians: Their History, Culture, and Character, Chicago: University of Chicago Press, 1963, pp. 72-73.
6. Канева И.А. Шумерский язык, Москва: Петербургское востоковедение, 2006, pp. 28-59.
7. Эфти Т. Шумерцы и этруски - древние тюрки у истоков человеческой цивилизации, Тошкент: Тафаккур каноти, 2014, pp. 126-134.
8. Сулейменов О. Азия, Алмата: Жазуцы, 1975, p. 542.
9. Josselyn J. New England’s Rarities Discovered, London: G. Widdowes, 1672.
<https://archive.org/details/newenglandsrarit00joss>
10. Wikander S. Maya and Altaic: Is the Maya Group of Languages Related to the Altaic Family, Uppsala: Ethnos 32, 1967. https://www.tandfonline.com/toc/retn20/32/1-4utm_source=chatgpt.com
11. Roehrig F. L. O. The Language of the Dakota or Sioux Indians, Washington: Government Printing Office, 1872, pp. 5-6.
12. Sapir E. Language. Introduction to the study of speech, New York: Harcourt, Brace and Company, 1921, pp. 150-151.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,
Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- The article is presented on 8-10 pages;
- Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
- Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages
- The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
- Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
- Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
- Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma'rifiy, ilmfanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o'tkazilgan sammitida ko'zda tutilgan o'zaro aloqalarni jadallashtirish bo'yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta'sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e'lon qilishga mo'ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e'tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O'zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

JURNAL QUYIDAGI YO'NALISHLARDAGI MAQOLALARNI NASHR QILADI:

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoshlik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O'zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Elektron pochta:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO'YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
- 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o'ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
- 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to'liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
- 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o'qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to'liq keltirilishi kerak.
- 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo'lishi lozim.
- 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o'zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo'lishi lozim.
- 6. Annotatsiya 120-150 so'zdan ko'p bo'lmagan shaklda bo'lishi kerak.
- 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so'zlar keltirilishi kerak.
- 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snoskalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo'minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o'rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o'zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma'lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko'chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas'uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и снизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа A4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекомендованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant’ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı’na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu’nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmi yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

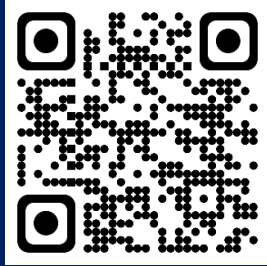
@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatda hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
 - Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmemelidir.
 - Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
 - Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalden yazar(lar) sorumludur.
 - Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
 - Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
 - Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKÖLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2025-yil 20-oktabrda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2025-yil 24-oktabrda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozı. Shartlı bosma tabog‘ı –9.

Adadı 15 nusxa. Buyurtma №742

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9 772992 922004